Summary

Victoria Mykolayets. Example and typical cases in the administrative judiciary of Lithuania.

In the article the specifics of model and typical cases in Lithuanian administrative proceedings are analyzed. The content of each type is investigated and features of administrative and legal regulation of these issues in Lithuania are highlighted.

The mechanism of model and typical cases in administrative justice was the institute of pilot decisions rendered by the European Court of Human Rights. Since the first pilot decision was made, the use of this tool was primarily aimed at reducing the burden on courts and judges. At its core, the pilot decisions of the European Court of Human Rights provide guidance to public authorities on the existence of a systemic problem with a large number of persons and recommendations to remedy the identified violations. By implementing the Institute of Pilot Solutions, two tasks were solved at once: first, an institute aimed at solving repeated problems was introduced; secondly, this mechanism facilitated the resolution of cases arising from the persistent systemic malfunctioning of the administrative and law enforcement bodies of the legal system of the state

The following features of the legal regulation of model and typical cases in the administrative judiciary of Lithuania are distinguished, which distinguish it from the Ukrainian model of legal regulation of these institutions:

1) model and typical cases were called “model” and “individual homogeneous”, but their essence is identical;

2) model cases may be heard by local administrative courts;

3) at least 20 typical administrative cases must be kept in the proceedings of one or more administrative courts in order to open an exemplary case;

4) the decision to open a case in an exemplary case may be appealed by the participants of a typical case;

5) after the entry into force of a decision in an exemplary case, typical cases may be considered in a simplified manner.

The directions of borrowing positive experience in the national administrative legislation are outlined and formulated.

Key words: exemplary cases, typical cases, administrative justice, administrative legislation, justice.

DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.21

УДК 342:124.5

О.Р. РАДИШЕВСЬКА

Олеся Ростиславівна Радишевська, кандидат юридичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка, суддя Касаційного адміністративного суду в складі Верховного Суду*

ORCID: 0000-0002-3262-7487

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС

Постановка проблеми. Еволюція завдань і функцій органів публічної влади під впливом внутрішніх і зовнішніх змін, що відбуваються у національній правовій системі кожної держави, а також на наднаціональному, міжнародному, глобальному рівнях, розвивається багатовекторно. Сучасна епоха цивілізаційного розвитку – це епоха диджиталізації, інформаційних технологій, а отже, і глобалізації, що охоплює динамічні міжнародні інтеграційні процеси у всіх напрямках життєдіяльності людини, зокрема у публічно-правовій сфері, що регулюється нормами адміністративного права крізь призму цінностей верховенства права.

На початку 2000-х рр. англійський учений П. Джонсон (*P. Johnson*) висловив думку, що великою справою минулого століття було наскрізне запровадження принципу верховенства права в суверенних державах, а справою наступного – його поширення на міжнародному і глобальному рівнях. При цьому робота над реалізацією першого проекту ще триває, а от другий – тільки починається¹.

Глобалізація – це не тільки незворотний, а й необхідний процес, оскільки є певною культурною системою, яка дає змогу обмінюватися знаннями не тільки між поколіннями, але й між народами². Проте досить критично процес глобалізації оцінюють учені В. Хаттон (*W. Hutton*) та А. Гідденс (*A. Giddens*). На їхню думку, він приводить не до уніфікації різних держав, не до об'єднання в єдиний ринок, а, навпаки, до різноспрямованості розвитку, до посилення відмінностей між державами, кожна з яких по-своєму реагує на виклики глобалізації, до глибоких трансформацій конфліктності та непередбачуваності світової системи господарювання³.

Ступінь наукової розробки проблеми. У наукових розвідках кінця ХХ ст. із політології, соціології, економіки і правознавства зарубіжні вчені та практики все більше звертають увагу на процес глобалізації та його вплив на еволюційний розвиток суспільства. Окреслені проблеми детально досліджували представники західноєвропейської і англосаксонської наук: З. Бауман, З. Бжезинські, Д. Белл, Л. Браун, Е. Гор, Г. Гарт,

© О.Р. Радишевська, 2019

* *Olesya Radyshevskya, Ph.D. in Law, Associated Professor, Associated Professor of Taras Shevchenko National University of Kyiv, judge of Administrative Cassation Court of the Supreme Court*

П. Бергер, П. Бурдье, П. Б'юкенен, Е. Гідденс, Д. Стігліц, Г. Тебнер, Дж. Терборн, А. Урсул, Д. Хелд, М. Шапіро та ін. Однак феномен впливу глобалізації на національне адміністративне право, його співвідношення з глобальним, були предметом дослідження лише деяких вітчизняних учених-адміністративістів, зокрема Б. Кормича і А. Пухтецької, і великої кількості зарубіжних, зокрема Д. Барак-Ереса, С. Баттіні, М. Дональдсон, М. Зелінські, С. Кадельбаха, С. Кассесе, Дж. Катругалоса, Б. Кінсбері, Н. Кірча, С. Ладі, Б.Г. Матрелли, С. Маркса, У. Маттілі, Дж. Олсена, Дж.Р. Ореллани, О. Переса, Р. Стюарта, Й. Сувай, К. Харлоу, П. Шведо, С.В. Шілла, Е. Чіті та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед ознак глобального громадянського суспільства, що є підґрунтям глобалізації, називають кроскультурність як взаємодію представників різних культур, тобто міжкультурність, міжнародність, міжетнічність і міжнаціональність. Одним із наслідків цього є культурна дифузія, тобто стихійне й неконтрольоване запозичення культурних цінностей, яка має і позитивні, і негативні аспекти⁴. Це свідчить про те, що глобалізація приводить до своєрідної національної відкритості, основним інструментом якої є вирішення проблем, що уможливають всебічний зв'язок і залежність однієї нації від іншої⁵.

Для вирішення проблем реалізації та захисту прав людини і громадянина в публічно-правовій сфері (у глобальному вимірі) виникла концепція глобального адміністративного права (*Global Administrative Law – GAL*), фундаторами якої у 2005 р. були представники Інституту міжнародного права та юстиції Школи права Нью-Йоркського університету, зокрема Б. Кінсбері (*B. Kingsbury*) та М. Дональдсон (*M. Donaldson*). На їхню думку, концепція охоплює поєднання правових норм, принципів та інституційних правил, що застосовуються до процесу публічного адміністрування, який здійснюється способами, що стосуються не лише внутрішньодержавного права, а й структури політичної влади; адміністрування здійснюється у межах глобального адміністративного простору, спричиняючи розмиття національного та міжнародного, публічного та приватного вимірів⁶.

Зауважимо, що в профільній юридичній літературі зустрічаються й інші терміни для характеристики поняття «глобальне адміністративне право» – «нове адміністративне право», «міжнародне адміністративне право», «наднаціональне адміністративне право» тощо. Проте метою нашого дослідження є з'ясування впливу глобалізації на національне адміністративне право суверенних держав, зокрема України, крізь призму глобального адміністративного права, і вказані терміни будуть вживатися як синоніми, хоча детальний їх аналіз вказує на суттєві відмінності. При цьому незмінним є твердження, що міжнародне адміністративне право наближається у своєму значенні до глобального адміністративного права⁷.

Однак правові системи не всіх країн світу готові до викликів глобалізації та впливу на публічно-правову сферу глобальних принципів, стандартів, процедурних правил та інших механізмів, що стосуються підзвітності, прозорості, участі осіб у глобальному врядуванні (*Global Governance*), які формуються глобальними регулятивними інституціями (міжурядовими та неурядовими міжнародними організаціями). Так, зарубіжні політологи та правники відзначають «відчуженість» Сполучених Штатів Америки у питаннях активної участі в діяльності міжнародних організацій для прийняття глобальних «правил гри» і їхню імплементацію в національне адміністративне право, хоча й США часто називають «головним рушієм розбудови верховенства права на міжнародному рівні»⁸.

Також деякі вчені-адміністративісти Російської Федерації вбачають у глобалізації національного адміністративного права «некритичне підлаштування під Захід», «здачу суверенітету і національних інтересів для задоволення імперіалістичного конкурента»⁹, «абсурдність існування», адже в міжнародному адміністративному праві ключовим має бути метод консенсусу, а внутрішньонаціональному – метод влади та підпорядкування¹⁰. Проте потрібно зауважити, що окремі російські дослідники, зокрема Ю.О. Тихомиров, О.Б. Зеленцов, Н.І. Побежимова визнають неминучий вплив процесу юридичної інтеграції на адміністративне право РФ, коли долаються концептуальні кордони міжнародного правового порядку і формується новий нормативний комплекс, нові доктринальні конструкції і правові відносини, що створюють глобальне адміністративне право.

Процеси глобалізації висувають нові вимоги до системи функціонування національних систем публічного адміністрування, які мають стати дієвим та ефективним засобом у вирішенні складних міжкультурних суперечностей, особливо тих, які виникають у процесі гармонізації механізмів спільного функціонування національних держав у світовому просторі, а отже, й узгодження відносин між державами та налагодження ефективних форм взаємодії, що певною мірою може сприяти забезпеченню відкритості і прозорості сфери міжнародних відносин¹¹. Цей процес не тільки сприяє появі глобального адміністративного права, а й створює широке, універсальне визнання його принципів, стандартів, процедур і механізмів.

Отже, виникає т.зв. глобальна гомологізація засад національного адміністративного та міжнародного права в різних правових системах. Цей процес, на думку зарубіжних дослідників, зумовлює рух до виникнення та становлення *lex administrativa*¹². Тому, розглядаючи правове регулювання адміністративно-правових відносин у глобалізаційному вимірі, неможливо не враховувати наявних світових інтеграційних процесів, зокрема процесів міждержавної інтеграції у сфері адміністративного права. Водночас потрібно зазначити, що в Україні найактивніше розвиваються європейська та євроатлантична інтеграції з огляду на намір держави стати повноцінним членом Європейського Союзу й Організації Північноатлантичного договору.

Глобалізація об'єктивно веде до появи транснаціональних елементів адміністративно-правового регулювання, що посилює взаємозв'язок національного адміністративного права з міжнародним адміністратив-

ним правом. Так, на думку іноземних дослідників, глобальне адміністративне право перебуває на шляху до *lex administrativa*, що охоплює такі сфери: міжнародну юриспруденцію як засіб глобального адміністративного права; глобальне екологічне право; глобальне право та глобальний конституціоналізм; права людини у глобальній публічній адміністрації; глобальне адміністративне право та директиви ЄС; порівняльне право як засіб глобального права, глобалізації та верховенства права; міжнародну поліцію та глобальні процедури; глобальне адміністративне право та двосторонні інвестиційні договори; стандарти США та ЄС щодо глобалізації та її поширення у світовому просторі¹³.

Водночас А. Пухтецька у своїх дослідженнях зосереджує увагу на інших елементах глобального адміністративного права, а саме: формах, методах і засобах впливу транснаціональних адміністрацій; гарантіях справедливого порядку прийняття суб'єктами глобального адміністративного права (особливо на глобальному та міжнародному рівнях) правил і рішень, що мають загальний характер; визначенні підстав та органів, уповноважених переглядати такі рішення; а також питанні притягнення до відповідальності відповідних суб'єктів глобального адміністративного права¹⁴.

Як бачимо, із процесом глобалізації національного адміністративного права з'являється щонайменше три чинники, які «глибоко і міцно інтегрують адміністративне право у транснаціональний правовий простір»¹⁵ та які Б. Кормич характеризує так.

По-перше, це вплив на внутрішнє законодавство джерел права, які мають зовнішнє походження. Однак такий вплив може полягати не тільки в класичному застосуванні положень міжнародних угод замість національних нормативно-правових актів, а й у встановленні певних міжнародних стандартів щодо особливостей застосування національного законодавства (наприклад, однакове або недискримінаційне застосування).

По-друге, це розширення кола іноземних суб'єктів, які здійснюють функції публічного адміністрування. На міжнародному рівні це проявляється у виконанні міжнародними організаціями певних адміністративних функцій. На міждержавному – у підвищенні впливу актів іноземних адміністративних агенцій, необхідності врахування інтересів іноземних суб'єктів під час формування горизонтальних зв'язків між національними правовими режимами.

По-третє, це поширення адміністративно-правового регулювання на ті види діяльності, що виникли завдяки розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (телекомунікації, електронний документообіг, електронні платежі). Формування уніфікованих адміністративно-правових норм у таких сферах обумовлюється єдиними стандартами і технологіями¹⁶.

З огляду на зазначене, дослідження проблем правового регулювання адміністративно-правових відносин у сучасний період неможливе без урахування міжнародних інтеграційних процесів як наслідку глобалізації. У процесі створення цілісного законодавства, що підпорядковується єдиній правовій логіці, потрібно зважати і на загальні глобальні тенденції, і на різноманітну природу національних правових систем.

Загальновідомо, що в країнах континентальної правової системи (у більшості країн) стосовно принципів і норм міжнародного права діє імперативний принцип сумлінного дотримання міжнародних зобов'язань (*pacta sunt servanda*), а також принцип «дужеюного ставлення до міжнародного права», що також застосовується Конституційним Судом України, зокрема в рішенні від 01 червня 2016 р. № 2рп/2016 (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу)¹⁷ та рішенні від 08 вересня 2016 р. № 1-13/2016 (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій)¹⁸. Така взаємодія міжнародного і національного права зумовлює насамперед універсалізацію і максимальне зближення сфер правового регулювання міжнародного права і національного права, зокрема й адміністративного.

Також, на думку англійського вченого Дж. Тербона (*G. Therborn*), така універсалізація закономірно приводить до взаємопов'язаності та комунікативності між правовими системами¹⁹. Зважаючи на універсалізм загального міжнародного права, усі нормативні системи інтеграційних об'єднань у Європейському Союзі пов'язані із загальним міжнародним правом в єдину систему міжнародного права як правову форму організації і регулювання світового інтеграційного процесу. Тож цей принцип забезпечує глобальність світового простору із врахуванням принципів відмінностей правового регулювання у тій чи іншій державі.

Варто зауважити, що одним з дієвих інструментів глобалізації є підвищення ролі та впливу на чинне і проектне адміністративне законодавство, навчальну дисципліну і науку адміністративного права, практику адміністративних судів саме положень міжнародно-правових договорів, ратифікованих Україною. Основоположними та наскрізними є, на нашу думку, Загальна декларація прав людини (1948 р.), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), а також Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014 р.), що доповнюють вітчизняне адміністративне право нормами-принципами глобального (європейського) адміністративного права.

Проте в умовах глобалізації «право стає щораз складнішою системою і передбачити все в законах неможливо»²⁰. Тому слушною видається думка М. Смоковича, що саме в умовах глобалізації підвищується роль судової практики адміністративних судів у вирішенні питань, пов'язаних із правовим регулюванням адміністративно-правових відносин, адже воно є більш гнучким і динамічним – відповідає викликам сьогодення²¹.

Водночас зміни, пов'язані з глобалізацією, і викликана у зв'язку із цим необхідність у наднаціональному регулюванні адміністративно-правових відносин, безпосередньо стосуються законотворчого процесу, що

пов'язаний з розробкою і прийняттям внутрішньодержавних нормативно-правових актів. Результатом цього є прийняття і законодавчих актів, і міждержавних (міжурядових) угод. Такий підхід, наприклад, закладений в основу створення єдиного глобального (європейського) адміністративного простору.

Розглядаючи питання про характер взаємодії глобального та національного адміністративного права України під час формування адміністративно-правових регуляторів у сфері публічного адміністрування, потрібно відштовхуватися, на наш погляд, насамперед від оцінки двох взаємопов'язаних чинників: щораз глибшої і більш різнобічної «включеності» суб'єктів публічної адміністрації України в міждержавні інтеграційні угоди у сфері регулювання адміністративно-правових відносин, а також рівноправної і рівноцінної, у формально-юридичному сенсі, волі нашої держави, що лежить в основі міжнародних (міжурядових) угод.

Отже, питання щодо взаємодії національного і міжнародного адміністративного права в умовах глобалізації пов'язані з істотними змінами у правовому регулюванні певних сфер адміністративно-правових відносин. Серед них можемо виокремити кілька блоків відносин, що так чи інакше дотичні до системи національного адміністративного права, зокрема: врегулювання глобальних викликів стабілізації демографічних процесів, захисту біженців і переміщених осіб (вплив на міграційне право); глобальний економічний та науково-технічний розвиток (вплив на адміністративно-господарське право, економічне, освітнє, наукове право); створення глобальної правової культури і правового менталітету (вплив на аксіологію адміністративного права); створення транснаціональної політичної структури і світового уряду (вплив на систему органів виконавчої влади); розвиток міжнародного правового регулювання у сфері перевезень різними видами транспорту (вплив на транспортне, повітряне право), діяльності в космосі (вплив на космічне право), на морі (вплив на морське право); функціонування глобальної системи оподаткування і митних платежів (вплив на податкове і митне право), захисту навколишнього середовища (вплив на екологічне право), права охорони здоров'я (вплив на медичне право), права телекомунікацій (вплив на телекомунікаційне право); міжнародна система діяльності правоохоронних органів (вплив на поліцейське право) тощо.

Тож у сучасних умовах глобалізації суттєвий вплив на (ре)формування національних правових систем та її складових, серед яких і адміністративне право, мають основні механізми політики, економіки, культури. Від означених механізмів залежить баланс розвитку глобального громадянського суспільства, що лежить в основі глобального права, адже політика є механізмом підтримання стабільності, стратегічного розвитку і безпеки, економіка – виробництва товарів, надання послуг, ринкового обміну, культура – закріплення у свідомості норм моралі та релігії, цінностей і знань.

Реформування національної публічної адміністрації є однією з передумов інтеграції України до європейських і світових політичних та економічних структур, зокрема ЄС та НАТО. Тому для формування національного адміністративного права надзвичайно важливо враховувати міжнародні тенденції у правовому регулюванні адміністративно-правових відносин, оскільки в сучасних умовах важко розвивати закриту, повністю залежну тільки від внутрішніх національних чинників галузь публічного права, що має фундаментальний характер.

З огляду на це, у розвитку національного адміністративного права в умовах глобалізації можливо виділити такі основні тенденції:

1) гармонізація адміністративного права, що проявляється у прагненні виробити єдиний загальний підхід до адміністративно-правового регулювання у світовому масштабі («єдині правила гри»). Зрозуміло, що ступінь розвитку цієї тенденції в межах різних держав не є однаковим, оскільки існують різні рівні міжнародної і міждержавної інтеграції, європеїзації і глобалізації;

2) застосування для правового регулювання адміністративно-правових відносин норм-принципів: загальних (верховенства права, рівності, справедливості, гуманізму тощо), міжгалузевих, спеціально-юридичних (відповідальності тільки за винні протиправні дії, взаємних прав та обов'язків тощо), а також правових цінностей. В умовах глобалізації саме міжнародні загальні норми-принципи, що мають в основі аксіологічну складову, відіграють ключову роль у системі адміністративно-правових регулятивних засобів впливу на різні сегменти публічного адміністрування;

3) поряд із національними законодавчими актами (*hard law*), що зберігають своє домінуюче становище в системі національних джерел адміністративного права, зароджується як джерело і м'яке право (*soft law*) міжнародних організацій, практика національних і міжнародних судових органів, зокрема Міжнародного Суду ООН, Європейського суду з прав людини та Європейського суду справедливості, а також лібералізується використання інструментарію приватного права, ураховуючи особливості регулювання публічної сфери, зокрема адміністративно-правового договору;

4) розвиток наукових досліджень і викладання у закладах вищої освіти природи глобалізації та її впливу на національну правову систему, а також напрямів формування глобального адміністративного права, з розумінням того, що це динамічний процес (а не явище), який «добровільно» моделює певні сегменти адміністративного права суверенних держав, адже відсутня система інституалізованого апарату нормотворення, правозастосування, правового захисту порушених прав і відповідальності за таке порушення.

Висновки. Зважаючи на геополітичне, демографічне, соціально-економічне, правове становище України, на нашу думку, має бути максимальна заінтересованість органів публічної влади в тому, щоб якомога ефективніше запроваджувати міжнародно-правові інструменти процесів глобалізації, європеїзації та міжнародної інтеграції для введення України в глобальний (європейський) адміністративний простір. Державна політика, побудована на міжнародно-правових регуляторах публічної сфери, дає змогу діяти на випереджен-

ня, що робить її свідомо ефективною у відстоюванні власних національних інтересів і збереженні правових традицій.

У підсумку можемо стверджувати, що імплементація міжнародних норм-принципів, стандартів, процедур, що функціонують у світовому масштабі, допоможе Україні покроково будувати європейську суверенну, незалежну, демократичну, соціальну, правову державу, основним обов'язком якої є утвердження й забезпечення прав і свобод людини, де людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаватимуться найвищою соціальною цінністю, а отже, дієвим проявом людоцентризму.

¹ Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія / пер. з англ. А. Іщенко. Київ: Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2007. С. 146.

² Войтович Р.В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз): монографія / за ред. В.М. Князева. Київ: Вид-во НАДУ, 2007. С. 8.

³ Anheier H. Introducing Global Civil Society. *Global Civil Society: 2001* / ed. H. Anheier, M. Glasius, M. Kaldor, A. Giddens. Oxford: Oxford Univ. Press; Roma, 2001. P. 20.

⁴ Бельська Т.В. Державна політика та державне управління в умовах впливу глобального громадянського суспільства: дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01. Дніпро, 2017. С. 136.

⁵ Войтович Р.В. Вказана праця. С. 8.

⁶ Kingsbury B., Donaldson M. *Global Administrative Law*. Oxford Public International Law: Oxford University Press, 2015. URL: <http://opil.ouplaw.com> (viewed on 10.11.2019).

⁷ Таманага Б. Вказана праця. С. 182.

⁸ Quigley J. The New World Order and the Rule of Law. *Syracuse Journal of International Law and Commerce*. 1992. Vol. 18. № 1. Article 6. P. 83 (P. 74–110).

⁹ Дёмин А.А. Дискуссия о влиянии глобализации на возникновение международного административного права. *Актуальные вопросы публичного права*. Омск, 2015. № 1. С. 31.

¹⁰ Там само. С. 37.

¹¹ Войтович Р.В. Вказана праця. С. 8.

¹² *Global Administrative Law: The Casebook* / ed. E. Cavalieri, B. Carotti, L. Casini, E. MacDonald, S. Cassese. 3 ed. IRPA-IIIJ, 2012. P. 607.

¹³ *Global Administrative Law: Towards a Lex Administrativa* / ed. J. Robalino-Orellana, J. Rodríguez-Arana Muñoz. London: Cameron May, 2010. P. 31–56.

¹⁴ Пухтецька А.А. Формування глобального адміністративного права. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2013. Т. 144–145. С. 117.

¹⁵ Schill S.W. Transnational Legal Approaches to Administrative Law: Conceptualizing Public Contracts in Globalization. *Jean Monnet Working Paper*. New York University School of Law, 2013. № 5/13. P. 2.

¹⁶ Кормич Б.А. Глобалізація адміністративного права та митне законодавство. *Lex Portus*. 2017. № 5 (7). С. 20–21.

¹⁷ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 01.06.2016 р. № 2-рп/2016. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16> (дата звернення: 10.11.2019).

¹⁸ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій) від 08.09.2016 р. № 6-рп/2016. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-16> (дата звернення: 10.11.2019).

¹⁹ Therborn G. Globalizations: Dimensions, Historical Waves, Regional Effects, Normative Governance. *International Sociology*. 2000. Vol. 15 (2). P. 152.

²⁰ Лукашук І.І. Глобалізація і право. *Государство и право*. 2005. № 12. С. 113.

²¹ Смокович М.І. Адміністративне судочинство як фактор глобалізації захисту прав людини. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2012. № 23. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/6510> (дата звернення: 10.11.2019).

References:

Tamanaha, B. *Verkhovenstvo prava: istoriia, polityka, teoriia* / per. z anhl. A. Ishchenka. Kyiv: Vyd. dim «Kyievo-Mohylian. akad.», 2007 [in Ukrainian].

Voitovych, R.V. (2007). *Vplyv hlobalizatsii na systemu derzhavnoho upravlinnia (teoretyko-metodolohichniy analiz): monohrafiia* / za zah. red. d-ra filos. nauk, prof. V.M. Kniazieva. Kyiv [in Ukrainian].

Anheier, H. (2001). *Introducing Global Civil Society*. Anheier, H., Glasius, M., Kaldor, M. (eds.) *Global Civil Society: 2001*. Oxford: Oxford Univ. Press; Roma [in English].

Bielska, T.V. (2017). *Derzhavna polityka ta derzhavne upravlinnia v umovakh vplyvu hlobalnoho hromadianskoho suspilstva: dys. d-ra nauk z derzh. upr.*: 25.00.01. Dnipro [in Ukrainian].

Kingsbury, B., Donaldson, M. (2015). *Global Administrative Law*. Oxford Public International Law: Oxford University Press, 2015 [in English].

Quigley, J. (1992). The New World Order and the Rule of Law. *Syracuse Journal of International Law and Commerce*. 18 (1) [in English].

Djomin, A.A. (2015). *Diskussija o vlijanii globalizacii na vzniknovenie mezhdunarodnogo admiinistrativnogo prava. Aktual'nye voprosy publichnogo prava*. 1 [in Russian].

Cavalieri, E., Carotti, B., Casini, L., MacDonald, E., Cassese, S. (eds.) (2012). *Global Administrative Law: The Casebook*. 3 ed. [in English].

- Javier Robalino-Orellana, Jaime Rodríguez-Arana Muñoz (eds.) (2010). *Global Administrative Law: Towards a Lex Administrativa*. London [in English].
- Pukhtetska, A.A. (2013). Formuvannya hlobalnoho administratyvnoho prava. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*. 144–145 [in Ukrainian].
- Schill, S.W. (2013). Transnational Legal Approaches to Administrative Law: Conceptualizing Public Contracts in Globalization. *Jean Monnet Working Paper*. New York University School of Law. 5/13 [in English].
- Kormych, B.A. (2017). Hlobalizatsiia administratyvnoho prava ta mytne zakonodavstvo. *Lex Portus*. 5 (7) [in Ukrainian].
- Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhennia tretoho rechennia chastyny pershoi statti 13 Zakonu Ukrainy «Pro psykhiatrychnu dopomohu» (sprava pro sudovyi kontrol za hospitalizatsiieiu nediezhdatnykh osib do psykhiatrychnoho zakladu) vid 01.06.2016 № 2-рп/2016. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy* [in Ukrainian].
- Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen chastyny p'iatoi statti 21 Zakonu Ukrainy «Pro svobodu sovisti ta relihiini orhanizatsii» (sprava pro zavchasne spovishchennia pro provedennia publichnykh bohosluzhin, relihiinykh obriadiv, tseremonii ta protsesii) vid 08.09.2016 № 6-рп/2016. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy* [in Ukrainian].
- Therborn, G. (2000). Globalizations: Dimensions, Historical Waves, Regional Effects, Normative Governance. *International Sociology*. 15 (2) [in English].
- Lukashuk, I.I. (2005). Globalizatsiia i pravo. *Gosudarstvo i pravo*. 12, 113 [in Russian].
- Smokovych, M.I. (2012). Administratyvne sudochynstvo yak faktor hlobalizatsii zakhystu prav liudyny. *Yurydychni visnyk «Povitriane i kosmichne pravo»*. 23 [in Ukrainian].

Резюме

Радишевська О.Р. Вплив процесу глобалізації на національне адміністративне право: міжнародно-правовий дискурс.

У статті досліджено вплив процесу глобалізації на національне адміністративне право. Зазначено, що сучасна епоха цивілізаційного розвитку – це епоха глобалізації, яка охоплює динамічний розвиток міжнародних інтеграційних процесів у всіх напрямках життєдіяльності людини, зокрема й у публічно-правовій сфері, що регулюється нормами адміністративного права крізь призму цінностей верховенства права. Для вирішення проблем реалізації та захисту прав людини і громадянина в публічно-правовій сфері (у глобальному вимірі) виникла концепція глобального адміністративного права (*Global Administrative Law*). Наголошено, що процес глобалізації створює широке, універсальне визнання принципів та концепцій, яких потребує глобальне адміністративне право. Зроблено висновок, що імплементація міжнародних норм-принципів, стандартів, процедур, що функціонують у світовому масштабі, допоможе Україні покроково побудувати європейську державу, основним обов'язком якої є утвердження й забезпечення прав і свобод людини.

Ключові слова: глобалізація, європеїзація, глобальне адміністративне право, публічне адміністрування, міжнародні стандарти, правова держава, права людини.

Резюме

Радишевская А.Р. Влияние процесса глобализации на национальное административное право: международно-правовой дискурс.

В статье исследовано влияние процесса глобализации на национальное административное право. Отмечено, что современная эпоха цивилизационного развития – это эпоха глобализации, охватывающая динамичное развитие международных интеграционных процессов во всех направлениях жизнедеятельности человека, в том числе и в публично-правовой сфере, регулируется нормами административного права сквозь призму ценностей верховенства права. Для решения проблем реализации и защиты прав человека и гражданина в публично-правовой сфере (в глобальном измерении) возникла концепция глобального административного права (*Global Administrative Law*). Отмечено, что процесс глобализации создает широкое, универсальное признание принципов и концепций, в которых нуждается глобальное административное право. Сделан вывод, что имплементация международных норм-принципов, стандартов, процедур, функционирующих в мировом масштабе, поможет Украине пошагово построить европейское государство, основной обязанностью которой является утверждение и обеспечение прав и свобод человека.

Ключевые слова: глобализация, европеизация, глобальное административное право, публичное администрирование, международные стандарты, правовое государство, права человека.

Summary

Olesya Radyshewska. The influence of Globalization on National Administrative Law: International Legal discourse.

The present article provides the analyses of the influence of globalization on national administrative law. It is noted that the modern era of civilizational development is an era of globalization, encompassing the dynamic development of international integration processes in all directions of human life, particular, in the public sphere, which is regulated by the rules of administrative law through the prism of the values of the rule of law. In order to resolve the issues of realization and protection of human rights in the public sphere (in the global dimension) the concept of Global Administrative Law emerged. This concept encompasses the combination of legal rules, principles and institutional rules applicable to the process of public administration, which is carried out in ways that apply not only to domestic law but also to the structure of political power; administration takes place within the global administrative space, causing a blurring of national and international, public and private dimensions.

The author has emphasized that globalization place new demands on the system of functioning of national public administration systems, which should become an effective tool in solving complex intercultural contradictions, especially those arising in the process of harmonization of the mechanisms of joint functioning of national states in the world, and therefore harmonization of relations between the states and establishment of effective forms of cooperation, which to a certain extent can contribute to ensuring openness and transparency of the sphere of international relations.

This process not only contributes to the emergence of global administrative law, but also creates a broad, universal recognition of the principles and concepts that global administrative law requires. It is concluded that the implementation of international norms, standards, procedures that operate on a global scale will help Ukraine to gradually build a European, sovereign, independent, democratic, social, legal state, whose main responsibility is to promote and protect human rights and freedoms, where a individual, his or her life and health, honor and dignity, integrity and security will be recognized as the highest social value as an effective mechanism of human-centered concept.

Key words: Globalization, Europeanization, Global Administrative Law, Public Administration, International Standards, Rule of Law, Human Rights.

DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.22

УДК 323.2

М.Б. СЕЛІНА

Марія Броніславівна Селіна, кандидат юридичних наук, заступник завідувача кафедри Національної академії Служби безпеки України*

ORCID: 0000-0002-2454-0605

СПЕЦІАЛЬНА ІНФОРМАЦІЙНА ОПЕРАЦІЯ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ

Постановка проблеми. Глобалізація та стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій привнесли значні зміни на сталі погляди ведення військово-політичного протистояння. Зростання ролі інформаційних технологій та засобів масової інформації (далі – ЗМІ) призвели до поступового переходу конфліктів з суто збройного протистояння в інформаційний простір, який став новим «полем» протистояння. Інформаційні технології стали використовуватися в якості ключового засобу досягнення військово-політичних цілей різних держав, а інформація стала зброєю, яка не наносить фізичної шкоди безпосередньо, проте може стати «детонатором» для початку значних деструктивних процесів у суспільстві, у тому числі відправною точкою початку збройного протистояння. Зважаючи на це, більшість розвинених країн світу стали використовувати можливості спеціальних інформаційних операцій (далі – СІО) у власних цілях, у т.ч. з метою отримання переваги над супротивником без застосування зброї. На користь цього свідчать чисельні сучасні локальні конфлікти, перебіг яких ілюструє, що за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій можна якісно змінити характер бойових дій, а перемогу отримує та сторона, яка має інформаційну перевагу. Варто також зауважити, що за допомогою проведених СІО було спровоковано більшість сучасних конфліктів та кризових ситуацій. Проте все ж такі негативні або позитивні аспекти СІО залежать від суб'єкта їх проведення та мети, задля досягнення якої їх проводять. На жаль, у нашій країні розуміння СІО часто має негативне забарвлення. Головним чином, це пов'язано з тим, що їх потужні можливості широко використовуються Російською Федерацією для дестабілізації ситуації в Україні, маніпулювання суспільною думкою світової спільноти у вигідному для російського керівництва напрямку, а також і для впливу на розвиток суспільно-політичної ситуації всередині самої РФ.

Отже, сьогодні можна впевнено стверджувати, що СІО стали потужною зброєю сучасності, яка дає змогу суб'єкту їх проведення підготувати фундамент для забезпечення власних політичних, військових, економічних та інших інтересів, як на власній території, так і в інших країнах.

У зв'язку з цим необхідно констатувати, що вивчення та розуміння феномена СІО в усіх його аспектах, у т.ч. вміння якісно протидіяти проведенню деструктивних СІО з боку супротивників, у сучасний період є однією з головних передумов забезпечення національних інтересів країни. Тому, враховуючи багатогранність цього явища, різноманітність форм та методів його здійснення, вбачається необхідним дослідження виникнення та становлення цього феномена, вивчення історичних фактів використання елементів СІО у військово-політичних протистояннях, проведення аналізу динаміки їх реалізації та наслідків проведення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням історичних аспектів зародження та розвитку СІО, вивченням їх ролі у збройних конфліктах в різні часи та епохи, займалися науковці та практичні працівники різних країн світу.

В Україні вивченням цього явища та історії його виникнення займалися провідні вітчизняні вчені та науковці: В. Говоруха, В. Домарєв, О. Литвиненко, В. Остроухов, В. Петрик, Г. Перепелиця, Г. Почепцов, О. Старіш, Є. Скулиш, В. Толубко та інші. У Росії відповідному напрямку досліджень присвячено роботи В. Лисичкіна, І. Панаріна, В. Прилуцького, С. Расторгуєва, Л. Шелепіна та інших, а в далекому зарубіжжі – П. Дракера, Д. Рісмана, Т. Рона, Д. Тапскотта, Е. Тоффлера, Х. Шрадера та інших авторів.

Разом із тим у вітчизняній науковій літературі питання застосування методів та форм СІО у військово-політичних конфліктах, як у сучасному часі, так і у різні періоди історії, висвітлені досить фрагментарно.